

ІСТОРІЯ РОЗБУДОВИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСЛІДНИЦЬКОГО ПРОСТОРУ

Інформаційний бюлетень №3
Лютий, 2023

Ідея та поняття спільного наукового простору була запропонована з перших років європейської інтеграції і належить лорду Ральфу Дарендорфу (Ralf Dahrendorf) – відомому німецько-британському соціологу, політологу і економісту, серед досліджень якого визначне місце посідала теорія соціальних конфліктів, зокрема питання інтеграції в сучасних суспільствах[1].

На початку 1970-х рр. проблема усунення бар'єрів на шляху вільного руху товарів, капіталу, послуг, робочої сили та знань була центральною як серед національних, так і серед наднаціональних дебатів. На той час активно обговорювалося питання чи варто започатковувати пан'європейську співпрацю та спільну політику у сфері, яка традиційно стосувалася національного функціоналу.

Обіймаючи посаду єврокомісара з питань досліджень з 1970 р., Ральф Дарендорф розробив бачення європейського простору знань, який виходив за межі національних кордонів.

Ральфу Дарендорф
(Ralf Gustav Dahrendorf, Baron Dahrendorf)
травень 1929 – червень 2009

[1] https://www.researchgate.net/publication/298103109_The_evolution_of_the_European_Research_Area_as_an_idea_in_European_integration

В основі ідеї лежала підтримка найкращих талантів у розвитку кар'єри дослідників, спонукання промисловості до збільшення інвестицій у європейські дослідження, посилення сталого розвитку, створення ідеального балансу між співробітництвом та конкуренцією.

У 1973 р. Ральф Дарендорф представив робочу програму європейської співпраці в галузі науки, досліджень та освіти.

У березні 2000 р. Європейською Радою в Лісабоні було проголошено Лісабонську стратегію розвитку, спрямовану на підвищення глобальної конкурентоспроможності Європейського Союзу, де для ЄС було визначено завдання стати найбільш конкурентоспроможною та динамічною економікою у світі, що базується на знаннях.

В рамках цієї стратегії для вирішення проблем фрагментації системи досліджень та інновацій ЄС, було проголошено про офіційне запровадження Європейського дослідницького простору (ERA) – ініціативи, метою якої стало об'єднання (інтеграція) наукового і технологічного потенціалу в ЄС та формулювання спільної стратегії європейської дослідницької політики.

Було окреслено головну мету:

- зона вільного руху знань, дослідників і технологій;
- структурування та координація національної науково-дослідної політики і діяльності;
- розробка спільної європейської дослідницької політики;
- конкурентоспроможність європейських досліджень та запобігання у відставанні від США, Японії та інших країн.

У квітні 2007 р. словенській політик Янез Поточник (Janez Potočnik), тодішній єврокомісар з питань науки та досліджень, продовжив просувати ідею

розвитку і популяризації єдиного європейського дослідницького простору. Він зазначав, що створення європейського суспільства знань та розвиток інформаційного суспільства для сталого процвітання у майбутньому настільки ж важливі, як були важливі торгівля сталлю та вугіллям для відбудови Європи після Другої світової війни у минулому.

Янез Поточник
(Janez Potočnik)
березень 1958 (65 років)

Янез Поточник також наголошував, що рушійною силою економіки Європи має стати «вільний рух знань» – обмін знаннями через мобільність працівників, дослідників та студентів. Щоб сприяти цьому зростанню Європа повинна продовжувати інвестувати у дослідження та розробки шляхом розвитку Європейського дослідницького простору [2].

У березні 2008 р. Європейською Радою було підтримано таку концепцію і доручено Раді міністрів і Європейській комісії спільно планувати пропозиції щодо реалізації вільного руху знань. Набуття чинності Лісабонської угоди розширило договірну базу для будівництва Європейського дослідниць-

[2] <https://www.itpro.co.uk/news/109975/building-an-information-society-on-par-with-postwar-reconstruction-says-eu.html>

кого простору. Стаття 179 зобов'язала ЄС і його країни-члени «зміцнити свої наукові і технологічні засади шляхом досягнення європейської дослідницької зони, в якій дослідники, наукові знання і технології вільно циркулюють». Реалізацію було закріплено в первинному законодавстві.

«Стратегія Європи 2020», наступниця Лісабонської стратегії конкурентоспроможності та зростання, прийнята у 2010 році, проголошувала, що становлення Європейського дослідницького простору планується до 2014 року.

У 2012 році було встановлено шість пріоритетів для спільної дослідницької політики ЄС і Європейського дослідницького простору (ERA):

- підвищення ефективності національних дослідницьких систем;
- збільшення транснаціональної співпраці та конкурентоспроможності;
- відкритий ринок праці для дослідників;
- гендерна рівність та гендерний мейнстрім у дослідженнях;
- оптимальна циркуляція, доступ і передача наукових знань;
- міжнародна співпраця [3].

Впровадження цих пріоритетів було зафіксовано у звітах про прогрес розвитку Європейського дослідницького простору [4], [5].

Звіт за 2018 рік показав уповільнення впровадження [6], тож у 2018 році Рада ЄС та Європейська комісія ініціювали процес оновлення Європейського дослідницького простору та його узгодження з новими вимогами часу:

- цифровою трансформацією;
- трансляцією результатів науково-дослідницької діяльності в економіці: політика науково-дослідницької діяльності має бути спрямована на підвищення стійкості та конкурентоспроможності європейських економік;
- забезпечення конкурентного технологічного лідерства Європи;
- принципом наукової досконалості, який означає, що найкращі дослідники з найкращими ідеями отримують фінансування, залишається наріжним каменем для всіх інвестицій в рамках ERA.

Наприкінці 2021 р. Рада Європейського Союзу ухвалила Пакт про дослідження та інновації, який визначає спільні цінності та принципи досліджень та інновацій у Європі, такі як свобода наукових досліджень і вільний рух дослідників і знань. Він також окреслює 16 спільних пріоритетних сфер для спільних дій, починаючи від сприяння відкритої науки для швидшого обміну знаннями та даними, до зміцнення наукового лідерства та досконалості Європейського Союзу із залученням усіх європейських регіонів і громадян [7].

[3] https://de.wikipedia.org/wiki/Europ%C3%A4ischer_Forschungsraum#cite_note-5

[4] [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/581382/EPRS_STU\(2016\)581382_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/581382/EPRS_STU(2016)581382_EN.pdf)

[5] <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM%3A2020%3A628%3AFIN>

[6] http://publications.europa.eu/resource/cellar/d375368c-1a0a-11e9-8d04-01aa75ed71a1.0001.01/DOC_1

[7] <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/f3272b-4349-11ec-83e1-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF/source-252958029>

ПРЕМІЯ РАЛЬФА ДАРЕНДОРФА

З 2019 року Федеральне міністерство освіти та досліджень Німеччини (BMBWF) нагороджує певні дослідницькі проекти премією Ральфа Дарендорфа. Премія вручається за видатні дослідження та підтримує популяризацію наукових результатів, донесення її до громадськості. Кожні два роки BMBWF присуджує нагороди дослідникам, які беруть участь у Рамковій програмі ЄС для досліджень та інновацій (EU framework programmes for research and innovation), які досягли виняткових успіхів. Премія присуджує дослідницькому проекту-переможцю 50 тис. євро.

Більше інформації ви знайдете на онлайн-платформі "Європейський дослідницький простір як орієнтир розвитку педагогічної науки в Україні".